30. 5. 2017

ID: 105954

Nabývání majetku z majetkové podstaty

Pro závěr, zda nabytím majetku není obcházen zákonný zákaz (omezení) při nabývání majetku z majetkové podstaty, není podstatné jen to, v jakém postavení vůči členu věřitelského výboru je osoba, která nabývá majetek z majetkové podstaty, ale zda jednání této osoby a dotčeného člena věřitelského výboru nesměřuje k tomu, aby prostřednictvím této osoby v konečném důsledku majetek z majetkové podstaty nabyl člen věřitelského výboru, aniž by před uzavření smlouvy o nabytí majetku požádal o vyslovení souhlasu s takovým nabytím majetku schůzi věřitelů.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 ICdo 77/2014, ze dne 22.12.2016)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobců a/ DF Deutsche Forfait s. r. o., se sídlem v P., zastoupeného JUDr. P.M., LL.M., advokátem, se sídlem v P., b/ Nova Ljubljanska banka d. d., Ljubljana, se sídlem v L., Slovinská republika, zastoupeného Mgr. M.I., advokátem, se sídlem v B., a c/ T-Mobile Czech Republic a. s., se sídlem v P., zastoupeného JUDr. P.H., Ph.D., advokátem, se sídlem v P., proti žalovaným 1/ JUDr. Josefu Cupkovi, se sídlem v P., jako insolvenčnímu správci dlužníka SALEZA, a. s., zastoupenému Mgr. J.H., advokátem, se sídlem v P., a 2/ SAZKA a. s. (dříve SAZKA sázková kancelář, a. s.), se sídlem v P., zastoupenému Mgr. L.N., advokátem, se sídlem v P., Václavské náměstí 832/19, PSČ 110 00, o určení neplatnosti smlouvy o prodeji podniku, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 60 ICm 205/2012, jako incidenční spor v insolvenční věci dlužníka SALEZA, a. s. (dříve SAZKA, a. s.), se sídlem v P., vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. MSPH 60 INS 628/2011, o dovoláních žalobců b/ a c/ proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 18. června 2014, č. j. 60 ICm 205/2012, 103 VSPH 122/2014-397 (MSPH 60 INS 628/2011), tak, že dovolání proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 18. června 2014, č. j. 60 ICm 205/2012, 103 VSPH 122/2014-397 (MSPH 60 INS 628/2011), se odmítají v rozsahu, v němž směřují proti té části prvního výroku rozsudku, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 4. listopadu 2013, č. j. 60 ICm 205/2012-312, v bodech I., IV., V. a VI. výroku, a v rozsahu, v němž směřuje proti druhému výroku o nákladech odvolacího řízení. Dovolání žalobce b/ proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 18. června 2014, č. j. 60 ICm 205/2012, 103 VSPH 122/2014-397 (MSPH 60 INS 628/2011), se odmítá v rozsahu, v němž směřuje proti té části prvního výroku rozsudku, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 4. listopadu 2013, č. j. 60 ICm 205/2012-312, v bodě III. výroku. Dovolání žalobce c/ proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 18. června 2014, č. j. 60 ICm 205/2012, 103 VSPH 122/2014-397 (MSPH 60 INS 628/2011), se odmítá v rozsahu, v němž směřuje proti té části prvního výroku rozsudku, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 4. listopadu 2013, č. j. 60 ICm 205/2012-312, v bodě II. výroku. Ve zbytku se dovolání zamítají.

Z odůvodnění :

Rozsudkem ze dne 4. listopadu 2013, č. j. 60 ICm 205/2012-312, Městský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“) zamítl žaloby na určení neplatnosti smlouvy o prodeji podniku ze dne 26. září 2011 uzavřené mezi prvním žalovaným jako prodávajícím a druhým žalovaným jako kupujícím, které podali žalobce a/ (DF Deutsche Forfait s. r. o.) [bod I. výroku], žalobce b/ (Nova Ljubljanska banka d. d., Ljubljana)[bod II. výroku] a žalobce c/ (T-Mobile Czech Republic a. s.) [bod III. výroku], a rozhodl o nákladech řízení (body IV., V. a VI. výroku).

Insolvenční soud vyšel zejména z následujících, mezi stranami nesporných, skutečností:

1/ Usnesením insolvenčního soudu ze dne 29. března 2011, č. j. MSPH 60 INS 628/2011-A-153, byl zjištěn úpadek dlužníka (SALEZA, a. s.; dříve SAZKA, a. s.) a první žalovaný (JUDr. Josef Cupka) byl ustanoven insolvenčním správcem. Usnesením insolvenčního soudu ze dne 27. května 2011, č. j. MSPH 60 INS 628/2011-B-244, pak byl prohlášen konkurs na majetek dlužníka.
2/ Žalobci a/, b/ a c/ jsou věřiteli dlužníka s přihlášenou pohledávkou.
3/ Členy věřitelského výboru dlužníka ke dni 11. srpna 2011 a 26. září 2011 byli věřitel č. 1 Moranda, a. s., věřitel č. 3 SIDEREUS HOLDINGS LIMITED, věřitel č. 8 KKCG STRUCTURED FINANCE LIMITED, věřitel č. 15 GTECH GLOBAL SERVICES CORPORATION LIMITED, věřitel č. 16 Česká spořitelna, a. s. a zajištěný věřitel č. 1506 THE BANK OF NEW YORK MELLON, LONDON BRANCH.
4/ Insolvenční správce vyzval zajištěného věřitele č. 1506 k udělení pokynu ke zpeněžení zajištěného majetku. Zajištěný věřitel pokyn neudělil.
5/ Věřitelský výbor dne 10. srpna 2011 schválil hlasy věřitelů č. 1, 3, 8, 15 a 16 podmínky výběrového řízení k prodeji podniku dlužníka; zajištěný věřitel č. 1506 se zdržel hlasování. Se shodným výsledkem hlasování (včetně zdržení se hlasování věřitele č. 1506) schválil dne 11. srpna 2011 věřitelský výbor záměr prodat podnik dlužníka jedinou smlouvou mimo dražbu na základě výběrového řízení uskutečněného podle dokumentace k výběrovému řízení obsahující jeho podmínky včetně příloh a znění smlouvy o prodeji podniku, tak jak byla předložena věřitelskému výboru dne 10. srpna 2011.
6/ Usnesením ze dne 17. srpna 2011, č. j. MSPH 60 INS 628/2011-B-507, schválil insolvenční soud prodej podniku dlužníka jedinou smlouvou na základě výběrového řízení v souladu s dokumentací výběrového řízení schválenou věřitelským výborem dne 11. srpna 2011.
7/ Ve výběrovém řízení podal nejvyšší nabídku ve výši 3 810 000 000 Kč druhý žalovaný (SAZKA a. s.; dříve SAZKA sázková kancelář, a. s.) a stal se vítězem výběrového řízení. Nabídka společnosti PENTA INVESTMENTS LIMITED (dále také jen „společnost P“) ve výši 4 650 000 000 Kč ze dne 23. září 2011 nebyla podána v rámci výběrového řízení.
8/ Věřitelský výbor schválil usnesením ze dne 26. září 2011 hlasy věřitelů č. 1, 3, 8 a 15, aby první žalovaný uzavřel smlouvu o prodeji podniku s vítězem výběrového řízení, druhým žalovaným, a to za kupní cenu ve výši 3 810 000 000 Kč. Proti hlasoval věřitel č. 16, zajištěný věřitel č. 1506 se zdržel hlasování.
9/ Usnesením ze dne 29. září 2011, č. j. MSPH 60 INS 628/2011-B-596, schválil insolvenční soud prodej podniku dlužníka vítězi výběrového řízení.
10/ Smlouvu o prodeji podniku dlužníka uzavřeli žalovaní dne 26. září 2011.
11/ Usnesením ze dne 11. ledna 2012, č. j. MSPH 60 INS 628/2011-B-692, vyslovil insolvenční soud souhlas s vydáním výtěžku zpeněžení majetku tvořícího předmět zajištění zajištěnému věřiteli č. 1506. Proti tomuto usnesení podal věřitel Gladiolus, a. s. (dále jen „věřitel G“) odvolání, k němuž se zajištěný věřitel č. 1506 vyjádřil tak, že navrhl jeho odmítnutí či zamítnutí.
12/ Žalobce c/ podal žalobu na vyloučení finančních prostředků ze soupisu majetkové podstaty; insolvenční soud žalobu zamítl rozsudkem ze dne 9. července 2012, č. j. 60 ICm 2352/2011-109. K odvolání žalobce c/ Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 10. ledna 2013, č. j. 101 VSPH 307/2012-151, rozsudek insolvenčního soudu potvrdil. Dovolání proti tomuto rozhodnutí Nejvyšší soud odmítl usnesením ze dne 27. června 2013, „sp. zn. 29 Cdo 13/2013“ (správně jde o usnesení sen. zn. 29 ICdo 13/2013, uveřejněné pod číslem 91/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, které je – stejné jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu označená níže – veřejnosti dostupné též na webových stránkách Nejvyššího soudu).

Insolvenční soud nejprve dovodil, že žalobci jsou věcně legitimováni k podání žaloby. Podle jeho názoru žalobci nemuseli tvrdit a prokazovat naléhavý právní zájem, neboť v dané věci nejde o obecnou žalobu dle § 80 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), nýbrž o žalobu, u které naléhavý právní zájem na určení vyplývá přímo ze zvláštního právního předpisu, konkrétně z § 289 odst. 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení

(insolvenčního zákona). Podle insolvenčního soudu do okruhu osob oprávněných k podání žaloby patří všechny osoby, které mohou být dotčeny prodejem mimo dražbu. Zájem věřitele na co největším výtěžku z prodeje dlužníkova majetku v sobě tak dle soudu „automaticky nese“ i naléhavý právní zájem na určení neplatnosti smlouvy, a tento není nutné zvlášť dokazovat.

Následně insolvenční soud posuzoval platnost žalobou zpochybněné smlouvy. K jednotlivým (mezi účastníky řízení sporným) právním otázkám přijal tyto závěry.

K otázce, zda se podmínka souhlasu schůze věřitelů s nabýváním majetku z majetkové podstaty dle § 295 odst. 2 písm. f/ insolvenčního zákona vztahuje i na osoby blízké členům věřitelského výboru (a jejich náhradníků) či na osoby s nimi tvořící koncern (k čemuž podle žalobců došlo v dané věci), insolvenční soud uzavřel, že výčet výjimek dle § 295 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona je taxativní a nelze jej extenzivním výkladem libovolně rozšiřovat. Proto uzavřel, že na osoby blízké členům věřitelského výboru (jejich náhradníků) či na osoby s nimi tvořící koncern zákaz dle § 295 insolvenčního zákona nedopadá. Tyto osoby proto mohou volně bez souhlasu schůze věřitelů nabývat majetek z majetkové podstaty dlužníka.

K otázce, zda smí členové věřitelského výboru hlasovat ve vlastní věci či ve věci osoby, s níž tvoří koncern, insolvenční soud uvedl, že dle § 56 až § 67 insolvenčního zákona upravujících hlasování ve věřitelském výboru takový zákaz dán není. Žalobci poukazovaná úprava § 53 insolvenčního zákona se vztahuje pouze na hlasování na schůzi věřitelů a není aplikovatelná na hlasování ve věřitelském výboru.

Otázku, zda mohlo dojít k platnému uzavření sporné smlouvy bez pokynu či souhlasu zajištěného věřitele č. 1506, uzavřel insolvenční soud tak, že z výkladu § 293 insolvenčního zákona vyplývá, že zajištěný věřitel je oprávněn a nikoli povinen udělit pokyn ohledně zpeněžení majetku, kterým je zajištěna jeho pohledávka. K tomu doplnil, že zajištěný věřitel byl o svém právu udělit pokyn informován, po celou dobu řízení daný prodej mimo dražbu nenapadl a nenapadl ani usnesení o vydání výtěžku zpeněžení, když dokonce (k odvolání věřitele G) vyjádřil podporu tomuto usnesení. Insolvenční soud tak měl za to, že dobrovolné nevyužití daného práva zajištěným věřitelem č. 1506 nemůže mít za následek neplatnost zpochybněné smlouvy.

Na otázku, zda uzavření smlouvy o prodeji podniku bránila žaloba žalobce c/ na vyloučení finančních prostředků z majetkové podstaty, odpověděl insolvenční soud tak, že smyslem § 225 odst. 4 insolvenčního zákona je zejména ochránit individuálně určený majetek dlužníka, který by prodejem z majetkové podstaty mohl být nenávratně ztracen. Vylučovací žalobou se naproti tomu nelze domáhat vyloučení individuálně neurčených peněžních prostředků z majetkové podstaty. K tomu insolvenční soud odkázal na judikaturu Nejvyššího soudu (rozsudek ze dne 30. května 2002 sp. zn. 29 Cdo 2086/2000, uveřejněný pod číslem 27/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, a usnesení ze dne 23. února 2010, sp. zn. 29 Cdo 1560/2008), s tím, že výsledek excindačního sporu byl předvídatelný.

Insolvenční soud konečně posuzoval, zda došlo k porušení zásady maximalizace uspokojení věřitelů, a to buď tím, že výběrové řízení mělo nevhodné a nepřiměřené podmínky, nebo z důvodu existence nominálně vyšší nabídky společnosti P, či z důvodu následného prodeje majetkového podílu ovládající osobě nabyvatele podniku za cenu vyšší, než kolik činila kupní cena podle zpochybněné smlouvy. Přitom uzavřel, že napadená smlouva není neplatná pro rozpor se zásadami dle § 5 písm. a/ insolvenčního zákona. Tvrzení o nevhodných a nepřiměřených podmínkách měl za pouhou spekulaci, která nebyla nijak konkrétně prokázána. Poukázal na to, že výběrové řízení proběhlo v souladu s podmínkami schválenými věřitelským výborem i insolvenčním soudem a smlouva byla uzavřena s vítězem výběrového řízení. K nabídce společnosti P, jíž argumentovali žalobci, insolvenční soud

uvedl, že tato společnost se odmítla účastnit schváleného výběrového řízení a její nabídku tak nelze považovat za nabídku, která by zakládala důvod neplatnosti uzavřené smlouvy. Podle insolvenčního soudu by opačný výklad vedl k naprosté právní nejistotě při zpeněžování majetkové podstaty mimo dražbu, neboť by jakýkoli zájemce mohl schválené podmínky obcházet a podáváním nominálně vyšší nabídky mimo schválené podmínky prodeje mařit zpeněžování majetkové podstaty a porušovat dobrou víru uchazečů, kteří podmínky výběrového řízení splnili.

Porušení zásad dle § 5 písm. a/ insolvenčního zákona nemohla dle insolvenčního soudu prokázat ani majetková transakce v mateřské struktuře druhého žalovaného v prosinci roku 2012, neboť platnost smlouvy se posuzuje k okamžiku jejího uzavření (včetně posouzení hodnoty podniku). Jakákoli následná transakce s akciemi společnosti (podle žalobců měla společnost STARBRITE INVESTMENTS LIMITED, ovládající druhého žalovaného, prodat polovinu podílu skupině KKCG), o více než rok později (a její hodnota) proto nemůže mít vliv na posouzení platnosti prodeje podniku. K tomu insolvenční soud dodal, že z tvrzení žalobce c/ se navíc nepodává, jaká aktiva společnost STARBRITE INVESTMENTS LIMITED v době uskutečnění transakce vlastnila a co všechno se promítlo do její ceny.

Insolvenční soud proto uzavřel, že smlouva o prodeji podniku mimo dražbu ze dne 26. září 2011 byla mezi žalovanými uzavřena platně.

K odvolání všech žalobců Vrchní soud v Praze v záhlaví označeným rozsudkem potvrdil rozhodnutí insolvenčního soudu (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

Odvolací soud považoval skutkové a právní závěry insolvenčního soudu za správné a vyčerpávající. Měl za to, že uzavření napadené smlouvy předcházel řádný souhlas věřitelského výboru a insolvenčního soudu. Proces předcházející uzavření smlouvy odpovídal zákonu a smlouva je tak platná.

K tomu odvolací soud doplnil, že mezi účastníky byl sporný především výklad § 295 odst. 2 insolvenčního zákona. Odvolací soud považoval za určující gramatický a logický výklad označeného ustanovení, z něhož plyne, že majetek z majetkové podstaty podle § 295 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona nesmí nabývat dlužník a další taxativně vyjmenované osoby; v případě členů věřitelského výboru a jejich náhradníků pokud s tím nevysloví souhlas schůze věřitelů. Podle odvolacího soudu nelze výkladem dovodit, že by ustanovení dopadalo i na osoby blízké nebo osoby tvořící s nimi koncern. Pokud by tomu tak mělo být, zákonodárce by to v uvedeném ustanovení nepochybně vyjádřil, stejně jako to učinil v případě nepodmíněného zákazu nabývání majetku z majetkové podstaty dle § 295 odst. 2 písm. a/ insolvenčního zákona. Dále pak poukázal na to, že členu či náhradníku věřitelského výboru není zakázáno nabývat majetek náležející do majetkové podstaty. Pouze je pro platnost vedle souhlasů dle § 289 odst. 1 insolvenčního zákona vyžadováno, aby takové nabytí odsouhlasila také schůze věřitelů. Žalobci prosazovaný výklad § 295 odst. 2 insolvenčního zákona odvolací soud považoval za extenzivní, s tím, že jejich závěr o tom, že primární je účel právní normy, v tomto konkrétním případě nesdílí.

Proti rozsudku odvolacího soudu, výslovně proti všem jeho výrokům, podali dovolání žalobci b/ a c/, oba shodně uvádějíce, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, namítajíce, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.), a navrhujíce, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí spolu s rozsudkem insolvenčního soudu zrušil a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

Konkrétně žalobce b/ nesouhlasí s výkladem § 295 odst. 2 písm. f/ insolvenčního zákona odvolacím

(potažmo i insolvenčním) soudem. Podle dovolatele je takový výklad v přímém rozporu se základní zásadou insolvenčního řízení, podle níž musí být řízení vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedobrovolně zvýhodněn a aby se dostalo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů. Současně namítá i porušení zásady o stejném a obdobném postavení věřitelů, kteří mají v insolvenčním řízení rovné možnosti.

Poukazuje na to, že je třeba při interpretaci sporného ustanovení přistoupit též k účelovému výkladu, nikoliv pouze k výkladu gramatickému. Míní, že absence ustanovení zakazujícího nabytí majetku z majetkové podstaty osobám blízkým členům věřitelského výboru a jejich náhradníků a osobám tvořících s nimi koncern je pouhá mezerovitost zákona, kterou je třeba překonat extenzivním teleologickým výkladem.

S odkazem na usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31. srpna 2010, sen. zn. 1 VSPH 642/2010, má za to, že zásady uvedené v § 5 insolvenčního zákona mají být respektovány vždy a za všech okolností a nesmí být dána přednost gramatickému výkladu na úkor těchto základních zásad. Z jeho pohledu jde o čirý formalismus, resp. o přepjatý formalismus (cituje nález Ústavního soudu ze dne 12. května 2004, sp. zn. I. ÚS 167/04, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod číslem 70, svazku 33, str. 197, který je – stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu citovaná níže – veřejnosti dostupný též na webových stránkách Ústavního soudu).

Žalobce c/ zastává obdobný názor, tedy že je třeba dát přednost teleologickému výkladu § 295 odst. 2 písm. f/ insolvenčního zákona před výkladem striktně gramatickým.

Podle něho je účelem zkoumaného ustanovení, aby v něm uvedené subjekty nebyly neoprávněně zvýhodněny oproti ostatním věřitelům, kteří funkci členů věřitelského výboru a jejich náhradníků nezastávají. Tyto subjekty mají informační převahu, která vyvolává značné rozdíly v postavení věřitelů, kteří mají zájem o koupi zpeněžovaných majetkových hodnot, a ta je sama o sobě ze své podstaty v rozporu s § 5 písm. b/ insolvenčního zákona. Zákonodárce podle dovolatele limitoval tyto věřitele právě rozhodnutím schůze věřitelů, čímž je zamezeno zneužití informační převahy na straně věřitelského výboru. Poukazuje současně i na hrozbu neoprávněného zneužití takové převahy při nastavení podmínek prodeje, které by mohly umožnit zvýhodnění člena věřitelského výboru tak, že by mohlo dojít k nepřímému uspokojení jeho pohledávky mimo insolvenční řízení (tedy v rozporu s § 5 písm. d/ insolvenčního zákona). Členy věřitelského výboru pak s odkazem na Americkou komisi pro cenné papíry nazývá dočasnými insidery (osobami majícími o zájmové majetkové hodnotě důležité neveřejné informace, jež jsou způsobilé přinést jim samým či osobám na ně napojeným neoprávněnou výhodu – typicky v soutěži o tuto majetkovou hodnotu).

Podle dovolatele je třeba § 295 insolvenčního zákona vykládat v obdobném smyslu, jako byl v usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. září 2002, sp. zn. 1 Ko 351/2002, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 1, ročník 2003, pod číslem 15, vyložen § 67b zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“). Má tedy za to, že je třeba posuzované ustanovení vyložit extenzivně teleologicky a dosáhnout tak jeho cíle, smyslu a účelu. Vyslovuje názor, že je nutné hledat ústavně konformní způsoby, aby slova právního předpisu nestála proti jeho smyslu, přičemž odkazuje na § 2 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, a důvodovou zprávu k němu.

Dovolatel tedy míní, že podmínka souhlasu schůze věřitelů se musí z hlediska jejího smyslu a účelu vztahovat i na osoby spřízněné se členy věřitelského výboru či jejich náhradníky. V opačném případě by jim bylo umožněno daný zákonný zákaz lehce obcházet prostřednictvím „nastrčených“ subjektů.

Závěrem dovolatel upozorňuje na další důvod neplatnosti, který byl soudy oslyšen, a to, že smlouva o

prodeji podniku včetně postupu, který jejímu sjednání předcházel, vykazuje znaky jednání in fraudem legis ve smyslu § 39 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále také jen „obč. zák.“). Znaky takového jednání spatřuje v tom, že „podnikatelské skupiny PPF a KKCG prostřednictvím jimi kontrolovaných a jimi vlastněných subjektů tvořících polovinu členů věřitelského výboru v daném insolvenčním řízení nabyly skrze společnost představovanou druhým žalovaným, který je taktéž bezvýhradně prostřednictvím dalších subjektů patřících do skupiny PPF a KKCG těmito holdingy ovládán, celý podnik dlužníka“.

Pokládá tak další otázku (vedle výkladu § 295 insolvenčního zákona), a to zda by prokázání pravdivosti výše uvedeného tvrzení mělo bez dalšího (tj. za jinak zcela shodně zjištěných okolností, jež průběh insolvenčního řízení provázely) za následek absolutní neplatnost prodeje podniku dlužníka pro nedovolené obcházení zákona dle § 39 obč. zák.

K dovoláním se podáním ze dne 17. ledna 2015 (doručené Nejvyššímu soudu 18. února 2015) vyjádřil první žalovaný a podáním ze dne 11. listopadu 2014 (doručeným Nejvyššímu soudu 14. listopadu 2014) doplněným dne 14. října 2016 (doručeným Nejvyššímu soudu stejný den) pak i druhý žalovaný. Oba mají dovolání za nepřípustná, případně za nedůvodná, navrhujíce shodně dovolání odmítnout, nebo zamítnout.

První žalovaný zejména uvádí, že co do právního základu je zde položena otázka extenzivního výkladu zákonného zákazu nabývání majetku z majetkové podstaty dlužníka představující výjimku z obecného pravidla, podle něhož může majetek z majetkové podstaty nabývat kdokoli. Danou otázku výkladu výjimek dle jeho názoru již Nejvyšší soud vyřešil, a to při výkladu § 67b ZKV v rozsudku ze dne 28. května 2009, sp. zn. 29 Cdo 3310/2008 (jde o rozsudek uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 5, ročník 2010, pod číslem 73; ústavní stížnost podanou proti tomuto rozsudku odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 12. května 2011, sp. zn. IV. ÚS 2875/09). Z něj první žalovaný zdůrazňuje pravidlo, že z povahy výjimky plyne, že ustanovení o výjimce nelze vykládat rozšiřujícím způsobem a lze je aplikovat pouze v případech, pro něž byla výjimka konstruována. Přitom poznamenává, že dané rozhodnutí Nejvyššího soudu překonává výše citovaný názor Vrchního soudu v Praze vyjádřený v usnesení sp. zn. 1 Ko 351/2002. Dané závěry pak považuje za aplikovatelné i při výkladu § 295 insolvenčního zákona.

Má proto za nepřípustné, aby byl taxativní výčet osob dle § 295 extenzivně rozšiřován. Kdyby zákonodárce chtěl či zamýšlel, aby se zákaz vyjádřený v příslušné právní normě vztahoval i na jiné osoby a případy, nepochybně by tuto skutečnost do textu zákona promítl.

Konečně se první žalovaný vyjadřuje i k argumentaci ohledně neplatnosti smlouvy o prodeji podniku pro obcházení zákona, když zpochybňuje určitost a konkrétnost námitek dovolatele (žalobce c/) a má jeho postupy za kverulantské. Poukazuje na standardnost výběrového řízení a celého prodeje podniku.

Druhý žalovaný zásadně nesouhlasí s tím, že by otázka extenzivního výkladu § 295 odst. 2 písm. f/ dosud nebyla řešena v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu. Míní, že je třeba zkoumat to, zda se Nejvyšší soud již zabýval obecně možností extenzivního výkladu ustanovení insolvenčního zákona (nebo zákona o konkursu a vyrovnání), která obsahují výčet osob s omezením nabývat majetek z majetkové podstaty dlužníka, a zda jsou taková rozhodnutí aplikovatelná i na výklad § 295 odst. 2 písm. f/ insolvenčního zákona. Dovozuje, že je třeba, aby pro přípustnost dovolání nebyla kumulativně nalezena jak rozhodovací praxe k výkladu § 295 odst. 2 písm. f/ insolvenčního zákona, tak k samotnému extenzivnímu výkladu jiných shora specifikovaných ustanovení upravujících stejnou otázku.

Stejně jako první žalovaný odkazuje druhý žalovaný na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 3310/2008 a dále na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. září 2010, sp. zn. 29 Cdo 2547/2009, které se zabývají výkladem § 67b ZKV a v nichž Nejvyšší soud nepřistoupil na extenzivní výklad daného ustanovení. Dále taktéž poznamenává, že tato judikatura překonala výše citované usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 1 Ko 351/2002. Podle druhého žalovaného jsou označená rozhodnutí Nejvyššího soudu plně aplikovatelná i na výklad § 295 insolvenčního zákona, který rovněž stanoví výjimku z obecného pravidla, výslovně určuje okruh osob a jako sankci porušení obsahuje absolutní neplatnost.

K tomu druhý žalovaný doplňuje, že Nejvyšší soud zastává konstantně právní názor, že výjimky nelze vykládat rozšiřujícím způsobem a lze je aplikovat pouze v případech, pro něž byla výjimka konstruována, a to zejména s ohledem na respektování principu ochrany práv nabytých v dobré víře (odkazuje na nález Ústavního soudu ze dne 16. října 2007, sp. zn. Pl. ÚS 78/06, uveřejněný pod číslem 307/2007 Sb.). Přitom cituje rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. září 2008, sp. zn. 29 Cdo 2287/2008, uveřejněný pod číslem 67/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále také jen „R 67/2009“), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2013, sp. zn. 29 Cdo 1212/2012, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. září 2014, sp. zn. 30 Cdo 2567/2014.

Obdobně pak má za to, že dovolání žalobce c/ nemůže být přípustné pro otázku obcházení zákona dle § 39 obč. zák., když podle něj obecnou aplikaci a podmínky aplikace tohoto ustanovení Nejvyšší soud již opakovaně a konzistentně vyřešil. Proto má za to, že otázky nastíněné dovoláním byly již zodpovězeny dovolacím soudem.

S přihlédnutím k době vydání napadeného rozsudku je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád v aktuálním znění (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. května 2014, sen. zn. 29 ICdo 33/2014, uveřejněné pod číslem 92/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Nejvyšší soud se nejprve zabýval přípustností dovolání.

1/ K dovoláním proti nákladovým výrokům.

Přestože dovolatelé výslovně napadají všechny výroky rozsudku odvolacího soudu, ve vztahu k nákladovým výrokům (prvnímu výroku v rozsahu, v němž odvolací soud potvrdil rozhodnutí insolvenčního soudu o nákladech řízení v bodech IV., V. a VI. výroku, a druhému výroku, jímž odvolací soud rozhodl o nákladech odvolacího řízení) neobsahují dovolání žádnou argumentaci. Dovolatelé nijak nezpochybňují závěry, které vedly odvolací soud k potvrzení rozhodnutí insolvenčního soudu o nákladech řízení a k rozhodnutí o nákladech odvolacího řízení.

Nadto dovolatelé ve vztahu k těmto výrokům nijak nevymezují přípustnost dovolání.

Podle § 241a odst. 2 o. s. ř. přitom platí, že obligatorní náležitostí dovolání je požadavek, aby dovolatel v dovolání uvedl, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání. Může-li být dovolání přípustné jen podle § 237 o. s. ř. (jako v této věci), je dovolatel povinen v dovolání vymezit, které z tam uvedených hledisek považuje za splněné, přičemž k projednání dovolání nepostačuje pouhá citace textu § 237 o. s. ř. (či jeho části).

K vymezení přípustnosti dovolání srov. především usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2013, sp. zn. 29 Cdo 2394/2013, uveřejněné pod číslem 4/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Srov. ostatně též usnesení Ústavního soudu ze dne 21. ledna 2014, sp. zn. I. ÚS 3524/13, ze dne 12. února 2014, sp. zn. IV. ÚS 3982/13, ze dne 17. dubna 2014, sp. zn. III. ÚS 695/14, a ze dne 24. června 2014, sp. zn. IV. ÚS 1407/14.

Údaj o tom, v čem dovolatelé spatřují splnění předpokladů přípustnosti dovolání ve vztahu k výrokům, jimiž odvolací soud rozhodl o nákladech řízení, se ani z jednoho dovolání (posuzováno podle jejich obsahu) nepodává.

Nejvyšší soud proto obě dovolání v této části odmítl podle § 243c odst. 1 věty první o. s. ř., neboť neobsahují vymezení toho, v čem dovolatelé spatřují splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 241a odst. 2 o. s. ř.), a v dovolacím řízení pro tuto vadu nelze pokračovat.

2/ K dovolání žalobce b/ proti části výroku napadeného rozhodnutí ve věci samé, jímž byly potvrzeny body I. a III. výroku rozsudku insolvenčního soudu, a k dovolání žalobce c/ proti části výroku napadeného rozhodnutí ve věci samé, jímž byly potvrzeny body I. a II. výroku rozsudku insolvenčního soudu.

Zkoumání, zda je dovolání v této části objektivně přípustné (v daném případě podle § 237 o. s. ř.), předchází – ve smyslu § 243c odst. 3, § 240 odst. 1 a § 218 písm. b/ o. s. ř. – posuzování tzv. subjektivní přípustnosti dovolání. K podání dovolání je totiž oprávněn pouze ten účastník, v jehož poměrech rozhodnutím odvolacího soudu nastala újma (jakkoli nepatrná) odstranitelná tím, že dovolací soud toto rozhodnutí zruší (shodně srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. října 1997, sp. zn. 2 Cdon 1363/96, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 3, ročník 1998, pod číslem 28, ze dne 29. července 1999, sp. zn. 20 Cdo 1760/98, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 1, ročník 2000, pod číslem 7, ze dne 21. srpna 2003, sp. zn. 29 Cdo 2290/2000, uveřejněné pod číslem 38/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, či ze dne 30. června 2004, sp. zn. 29 Odo 198/2003, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 8, ročník 2004, pod číslem 158).

Při posuzování subjektivní přípustnosti dovolání nelze přehlédnout, že dovolatelé napadají i první výrok rozsudku odvolacího soudu v části, ve které potvrzuje zamítnutí žaloby žalobce a/ (bod I. výroku rozsudku insolvenčního soudu). Stejně tak žalobce b/ napadá rozsudek odvolacího soudu v části, ve které potvrzuje zamítnutí žaloby žalobce c/ (bod III. výroku rozsudku insolvenčního soudu), a žalobce c/ napadá rozsudek odvolacího soudu v části, ve které potvrzuje zamítnutí žaloby žalobce b/ (bod II. výroku rozsudku insolvenčního soudu).

Je tak zjevné, že dovolatelé napadají části rozsudku odvolacího soudu, které se jich nedotýkají, dovolání tak nejsou ve výše uvedeném rozsahu subjektivně přípustná a Nejvyšší soud obě dovolání i v těchto částech odmítl podle § 243c odst. 1 a 3 o. s. ř., ve spojení s § 218 písm. b/ o. s. ř.

3/ K dovoláním proti zbývající části potvrzujícího rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé.

Dovolání jsou potud přípustná podle § 237 o. s. ř., neboť výkladem § 295 insolvenčního zákona se Nejvyšší soud dosud nezabýval.

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), se ze spisu nepodávají. Nejvyšší soud se proto dále zabýval – v hranicích právních otázek vymezených dovoláními – správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Pro danou věc jsou rozhodná níže citovaná ustanovení insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. prosince 2013.

Podle § 5 insolvenčního zákona spočívá insolvenční řízení zejména na těchto zásadách:

a/ insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů;
b/ věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti;
c/ nestanoví-li tento zákon jinak, nelze práva věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení omezit rozhodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce;
d/ věřitelé jsou povinni zdržet se jednání, směřujícího k uspokojení jejich pohledávek mimo insolvenční řízení, ledaže to dovoluje zákon.

Podle § 60 odst. 1 insolvenčního zákona členové a náhradníci věřitelského výboru jsou povinni při výkonu své funkce postupovat s odbornou péčí a odpovídají za škodu nebo jinou újmu, kterou způsobili porušením svých povinností nebo neodborným výkonem své funkce. Společnému zájmu věřitelů jsou při výkonu funkce povinni dát přednost před zájmy vlastními i před zájmy jiných osob. Nabývat majetek z majetkové podstaty mohou jen se souhlasem schůze věřitelů. Odpovídají i za své zaměstnance a jiné osoby, jejichž prostřednictvím plnili či měli plnit své povinnosti.

Podle § 295 insolvenčního zákona nesmí dlužník, osoby mu blízké a osoby, které s ním tvoří koncern, nabývat majetek náležející do majetkové podstaty, a to ani v případě, že k jeho zpeněžení došlo dražbou; tento majetek nesmí být na ně převeden ani ve lhůtě 3 let od skončení konkursu. Právní úkony uskutečněné v rozporu s tímto ustanovením jsou neplatné (odstavec 1).

Ustanovení odstavce 1 se vztahuje také na

a/ vedoucí zaměstnance dlužníka, podle § 33 odst. 3 a § 73 odst. 3 zákoníku práce, a osoby jim blízké,
b/ osoby, které vykonávaly v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení nebo po jeho zahájení rozhodující vliv na provoz dlužníkova podniku nebo podstatnou měrou ovlivňovaly jeho jinou majetkovou činnost,
c/ společníky dlužníka, je-li jím jiná obchodní společnost než akciová,
d/ akcionáře dlužníka, kterým je akciová společnost, pokud jim patří akcie odpovídající více než desetině základního kapitálu,
e/ prokuristy dlužníka,
f/ členy a náhradníky věřitelského výboru, kterým schůze věřitelů neudělila souhlas s nabytím majetku z majetkové podstaty (odstavec 2).

Na návrh osob uvedených v odstavci 1 nebo v odstavci 2 písm. a/ až e/ a po vyjádření věřitelského výboru může insolvenční soud v odůvodněných případech povolit výjimku ze zákazu nabývání majetku z majetkové podstaty. Má-li k nabytí tohoto majetku dojít až po skončení konkursu, rozhodne o tomto návrhu insolvenční soud samostatně a tuto výjimku může v takovém případě povolit i osobám uvedeným v odstavci 2 písm. f/; proti jeho rozhodnutí může podat odvolání jen osoba, která návrh podala (odstavec 3).

Podle § 39 obč. zák. (ve znění účinném do 31. prosince 2013) je neplatný právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se příčí dobrým mravům.

V posuzované věci je podstatný především výklad § 295 insolvenčního zákona (zejména jeho odstavce 2 písm. f/), který je stěžejním pro posouzení platnosti napadené smlouvy o prodeji podniku mimo

dražbu ze dne 26. září 2011.

Jak přiléhavě uvádějí žalovaní, Nejvyšší soud se již obdobnou problematikou zabýval při výkladu zákona o konkursu a vyrovnání, konkrétně pak jeho § 67b, jenž zněl následovně:

Vedoucí pracovníci dlužníka a osoby jim blízké nesmějí při konkursu nebo vyrovnání nabývat vlastnictví k věcem, jejichž vlastníkem byl při zahájení řízení dlužník, a to ani v případě, že k jejich zpeněžení došlo dražbou. Tyto věci nesmějí být na ně převedeny ani ve lhůtě tří let od skončení konkursu nebo vyrovnání. Právní úkony uskutečněné v rozporu s tímto ustanovením jsou neplatné (odstavec 1). Ustanovení odstavce 1 se vztahuje i na společníky dlužníka, je-li jím veřejná obchodní společnost, komanditní společnost a společnost s ručením omezeným, pokud společníci vykonávají funkci vedoucího pracovníka podle odstavce 1. Totéž platí pro společníky akciových společností, pokud působí v jejich orgánech anebo vlastní akcie odpovídající více jak desetině základního jmění společnosti. V odůvodněných případech může však soud rozhodnout o výjimce (odstavec 2).

V rozsudcích sp. zn. 29 Cdo 3310/2008 a sp. zn. 29 Cdo 2547/2009 Nejvyšší soud k výkladu § 67b ZKV formuloval a odůvodnil následující závěry:

1/ Zkoumané ustanovení bylo do zákona o konkursu a vyrovnání vtěleno s účinností od 16. dubna 1993, novelou provedenou zákonem č. 122/1993 Sb. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu tohoto zákona (jenž byl v tomto ohledu přijat v nezměněné podobě) cíl sledovaný zákonodárcem ve vztahu k osobám blízkým přímo dlužníku (úpadci), který je fyzickou osobou, neozřejmuje. V její obecné části se toliko uvádí, že „novela přináší ještě další změny. Nejdůležitější z nich spočívají v řešení vztahu mezi konkursním řízením a privatizačním procesem a v omezení možností vedoucích pracovníků úpadce (zastávajících managerské funkce) při konkursním řízení.“ V bodu 16 zvláštní části důvodové zprávy se pak pouze uvádí, že „omezení vedoucích pracovníků dlužníka sleduje, aby tito pracovníci nemohli zneužívat svých speciálních znalostí o dlužníkově situaci a dále, aby měli zájem na rychlém řešení úpadkové situace.“
2/ Jakkoli se nabízí (dovolatelem v citované věci prosazovaná) interpretace, podle které zákaz, který postihuje nabývání majetku osobami blízkými vedoucím pracovníkům dlužníka (úpadce) musí (za použití argumentu a maiori ad minus) platit i pro osoby blízké samotnému dlužníku (úpadci), jenž je fyzickou osobou, výše citovaná důvodová zpráva (byť kusá) takový výklad nepodporuje. Proti uvedené interpretaci může na druhé straně stát i zákonodárcem výslovně neprojevený záměr poskytnout členům dlužníkovy rodiny (a jiným osobám jemu blízkým), aby se o nabytí „rodinného majetku“ ucházely.
3/ Ustanovení § 67b ZKV je výjimkou z obecného pravidla (z obecné úpravy, jež osobám pojmenovaným v § 67b ZKV jinak nabývání majetku od dlužníka nezakazuje). Z povahy výjimky pak plyne, že ustanovení o výjimce nelze vykládat rozšiřujícím způsobem a lze je aplikovat pouze v případech, pro něž byla výjimka konstruována (obdobně srov. např. odůvodnění usnesení Ústavního soudu ze dne 5. února 2004, sp. zn. II. ÚS 624/02).
4/ Požadavek restriktivního výkladu uvedeného ustanovení je posilován i tím, že výslovně označuje za neplatný (v § 67b odst. 1 větě třetí ZKV) právní úkon, jímž je nabýván majetek, jehož vlastníkem byl při zahájení konkursního řízení dlužník, ke kterému došlo ještě ve lhůtě tří let od skončení konkursu nebo vyrovnání a to bez ohledu na to, zda okolnosti zakládající neplatnost (např. to, zda jde o osobu blízkou vedoucímu zaměstnanci dlužníka) byly převodci v době převodu známy. Při respektu k principu ochrany práv nabytých v dobré víře, jemuž ve své judikatuře přikládá zvláštní důležitost též Ústavní soud (srov. nález pléna Ústavního soudu ze dne 16. října 2007, sp. zn. Pl. ÚS 78/06, uveřejněný pod číslem 307/2007 Sb.), tedy okruh osob, jež označené ustanovení postihuje zákazem nabývání dlužníkova (úpadcova) majetku pod sankcí absolutní neplatnosti právního úkonu, výkladem rozšiřovat nelze.

Nejvyšší soud nemá pochyb o tom, že ze stejných důvodů nelze výkladem rozšiřovat ani okruh osob uvedených v § 295 (ve spojení s § 60 odst. 1 větou třetí) insolvenčního zákona. Obdobně i zde jde o výjimku z obecného pravidla, že jakýkoli subjekt může nabývat majetek z majetkové podstaty dlužníka bez omezení. I v tomto případě platí, že daný výklad je posílen sankcí v podobě absolutní neplatnosti právního úkonu učiněného v rozporu s tímto ustanovením (platí pro insolvenční zákon ve znění do 31. prosince 2013). Ani zde tak nelze vykládat výjimku rozšiřujícím způsobem (tedy nelze výkladem rozšiřovat výčet subjektů uvedený v § 295 insolvenčního zákona).

Závěr, že „výjimku z pravidla nelze vykládat rozšiřujícím způsobem“, je přijímaný v judikatuře Ústavního soudu i Nejvyššího soudu. Ustálenost judikatury Ústavního soudu v této otázce lze doložit např. těmito rozhodnutími:

Již zmiňovaným usnesením sp. zn. II. ÚS 624/02, nálezem sp. zn. I. ÚS 526/98, uveřejněným ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod číslem 27, svazku 13, str. 203, usnesením ze dne 8. října 2002, sp. zn. II. ÚS 544/02, uveřejněným ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod číslem 33, svazku 28, str. 429, nálezem ze dne 15. března 2005, sp. zn. I. ÚS 367/03 uveřejněným ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod číslem 57, svazku 36, str. 605, či nálezem ze dne 27. září 2005, sp. zn. I. ÚS 394/04, uveřejněným ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod číslem 184, svazku 38, str. 471.

V judikatuře Nejvyššího soudu demonstrují ustálenost judikatury „k výjimce z pravidla“ zejména tato rozhodnutí:

R 67/2009, usnesení ze dne 29. dubna 2010, sen. zn. 29 NSČR 30/2009, uveřejněné pod číslem 14/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, rozsudek ze dne 18. srpna 2011, sp. zn. 29 Cdo 2015/2011, rozsudek ze dne 18. srpna 2011, sp. zn. 29 Cdo 2018/2011, rozsudek ze dne 18. srpna 2011, sp. zn. 29 Cdo 1955/2010, usnesení ze dne 29. srpna 2013, sp. zn. 29 Cdo 2438/2013, uveřejněné pod číslem 2/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, usnesení ze dne 6. listopadu 2013 sp. zn. 30 Cdo 2880/2013, rozsudek sp. zn. 29 Cdo 1212/2012, usnesení ze dne 28. listopadu 2013, sen. zn. 29 NSČR 63/2011, uveřejněné pod číslem 34/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, rozsudek ze dne 20. května 2014, sp. zn. 29 Cdo 80/2013, usnesení ze dne 24. července 2014, sen. zn. 29 NSČR 53/2012, uveřejněné pod číslem 10/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, či usnesení ze dne 27. listopadu 2014, sp. zn. 29 Cdo 3387/2013.

Nejvyšší soud i na tomto místě především zdůrazňuje potřebu respektování principu ochrany práv nabytých v dobré víře. Kdyby totiž výčet uvedený v § 295 insolvenčního zákona konečný nebyl, byl by tím otevřen prostor pro značnou právní nejistotu, případně i ke zneužívání daného ustanovení pro prodlužování insolvenčního řízení.

Výklad nabízený dovolateli je (oproti jejich mínění) v rozporu se základními zásadami insolvenčního řízení, zejména s § 5 písm. a/ insolvenčního zákona. Vzhledem k právní nejistotě by totiž mohl vést k nespravedlivému poškození účastníků insolvenčního řízení (i práv třetích osob – nabyvatelů majetku z majetkové podstaty) a rovněž i k ohrožení cíle sledovaného insolvenčním řízením (aby bylo insolvenční řízení vedeno hospodárně a rychle).

Pro rozšiřující výklad ostatně nelze najít oporu ani v důvodové zprávě k vládnímu návrhu insolvenčního zákona. K § 60 důvodová zpráva uvádí, že „ustanovení § 60 odst. 1 formuluje obecné požadavky na činnost členů a náhradníků věřitelského výboru. Přitom se (v § 60 odst. 1 větě druhé) výslovně formuluje zásada, podle které společnému zájmu věřitelů je člen nebo náhradník věřitelského výboru povinen dát při výkonu funkce přednost před zájmy vlastními i před zájmy jiných osob. Omezuje se i právo členů a náhradníků věřitelského výboru nabývat majetek z majetkové

podstaty (§ 60 odst. 1 věta třetí, § 295 odst. 2 písm. f/)“. K § 295 pak lze zjistit, že „konečně osnova doplňuje úpravu zpeněžení o ustanovení § 295, kterým zakazuje (pod sankcí neplatnosti), aby při zpeněžení nabývali majetek dlužník a osoby jemu blízké nebo s ním jinak majetkové propojené anebo (bez odpovídajícího souhlasu schůze věřitelů) členové nebo náhradníci věřitelského výboru.“

Pro závěr, že § 295 insolvenčního zákona obsahuje výčet taxativní, pak svědčí i systematika daného ustanovení, když, jak přiléhavě vystihl již odvolací soud, v odstavci druhém pod písmenem a/ jsou vedle vedoucích zaměstnanců dlužníka, jejichž pracovní poměr se zakládá volbou nebo jmenováním, uvedeny i osoby jim blízké, což u osob dle písmena f/ již uvedeno není. Daný závěr pak posiluje i ta skutečnost, že norma dle § 295 odst. 2 písm. f/ insolvenčního zákona se vyskytuje současně i ve výše zmiňovaném § 60 odst. 1 větě třetí (i když bez sankce neplatnosti), která taktéž hovoří pouze o členech věřitelského výboru a jejich náhradnících a nikoli o dalších osobách. Je tak zjevné, že zákonodárce dokonce danou normu do zákona zakomponoval dvakrát se shodným výčtem adresátů – tedy členů věřitelského výboru a jejich náhradníků.

O rozšíření zákazu a podmínek dle § 295 insolvenčního zákona tak lze uvažovat pouze de lege ferenda, nikoli však v rovině extenzivního výkladu a „doplnění“ normy aplikací práva soudy.

Nejvyšší soud tedy nemá za důvodné námitky dovolatelů koncentrující se do závěru o nutnosti extenzivního výkladu § 295 insolvenčního zákona. Právní posouzení této otázky odvolacím soudem je správné.

Zbývá se vypořádat s dovolací námitkou žalobce c/, že napadená smlouva by měla být neplatná pro obcházení zákona, jeho smyslu a účelu dle § 39 obč. zák.

Nejvyšší soud předesílá, že výše uvedené závěry (učiněné při výkladu § 295 insolvenčního zákona) nebrání posouzení, zda úmyslem (záměrem) obou smluvních stran při uzavření smlouvy o prodeji podniku mimo dražbu nebylo dosáhnout výsledku, jenž obchází zákon. Takový úmysl spočívá ve vyloučení závazného pravidla záměrným použitím prostředku, který sám o sobě není zákonem zakázaný, v důsledku čehož se uvedený stav stane z hlediska pozitivního práva nenapadnutelným. Jednání in fraudem legis představuje postup, kdy se někdo chová podle práva, ale tak, aby záměrně dosáhl výsledku právní normou nepředvídaného a nežádoucího. Jinak řečeno, zákon je obcházen tehdy, směřuje-li právní úkon k důsledkům, které sice výslovně zakázány nejsou, ale jejichž nepřípustnost lze dovodit ze smyslu a účelu zákonné úpravy (k tomu srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 1. dubna 2003, sp. zn. II. ÚS 119/01, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod číslem 47, svazku 30, str. 9, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. července 2000, sp. zn. 30 Cdo 2247/99, jakož i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 2001, sp. zn. 21 Cdo 1811/2000, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 11, ročník 2001, pod číslem 134, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. listopadu 2004, sp. zn. 22 Cdo 1772/2004, uveřejněný pod číslem 23/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. července 2008, sp. zn. 29 Odo 1027/2006, uveřejněný pod číslem 40/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. srpna 2008, sp. zn. 29 Odo 1002/2006, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 4, ročník 2009, pod číslem 54, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. října 2008, sp. zn. 29 Cdo 2531/2008, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. září 2010, sp. zn. 29 Cdo 3796/2009, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. srpna 2011, sp. zn. 21 Cdo 2992/2009, uveřejněný pod číslem 39/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

V dané věci však takový úmysl smluvních stran ze skutkového stavu, z něhož při svém rozhodování vyšel odvolací soud, neplyne. Obcházení zákona bez dalšího nemůže vyplývat pouze z toho, že podnik dlužníka měl nabýt subjekt v koncernu se členy věřitelského výboru, jak tvrdí dovolatel – žalobce c/. Takový výklad neobstojí již proto, že by vedl právě k rozšíření výčtu subjektů dle § 295 (ve spojení s §

60 odst. 1 věty třetí) insolvenčního zákona. Jinak řečeno, takový výklad by popíral výše zdůvodněnou taxativnost zákonného výčtu osob, jichž se týká omezení při nabývání majetku z majetkové podstaty. Nepřijatelně (extenzivně) by (jen jiným způsobem) rozšiřoval zákonem stanovené omezení.

Jinak řečeno, pro závěr, zda nabytím majetku není obcházen zákonný zákaz (omezení) při nabývání majetku z majetkové podstaty, není podstatné jen to, v jakém postavení vůči členu věřitelského výboru je osoba, která nabývá majetek z majetkové podstaty, ale zda jednání této osoby a dotčeného člena věřitelského výboru nesměřuje k tomu, aby prostřednictvím této osoby v konečném důsledku majetek z majetkové podstaty nabyl člen věřitelského výboru, aniž by před uzavření smlouvy o nabytí majetku požádal o vyslovení souhlasu s takovým nabytím majetku schůzi věřitelů. Nic konkrétního, z čeho by bylo možné dovozovat na naplnění takového úmyslu, pro který by mělo dojít při podpisu inkriminované smlouvy o prodeji podniku k obcházení zákona, dovolatelé netvrdili a netvrdí. Ani tuto námitku tak Nejvyšší soud nemá za důvodnou.

Jelikož se dovolatelům prostřednictvím uplatněné dovolací argumentace nepodařilo zpochybnit správnost rozhodnutí odvolacího soudu, Nejvyšší soud obě dovolání podle ustanovení § 243d písm. a/ o. s. ř. zamítl.

zdroj: www.nsoud.cz

Právní věta - redakce.

Další články:

- Zastavení exekuce
- Majetková podstata (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody zaměstnancem
- Náklady řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Zajištění dluhu (exkluzivně pro předplatitele)
- Způsobilost být účastníkem řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody
- Katastr nemovitostí
- Insolvence a SJM
- Vedlejší účastník